

*Ми не віримо на слово – ми вимірюємо.
Будь-яке твердження має пройти крізь опір
перевірки, очиститися від шуму спекуляцій
і підтвердитися через замкнутий контур
зворотного зв'язку експерименту.*

З маніфесту “Маленького опору”

ПРОЛОГ

Міфи, що народилися в тишоті

Усе почалося з того, що я не знав, що таке резистор.

Це звучить як перебільшення, але лише для людей, які на четвертому курсі ніколи не проходили темпоральну практику з умовним допуском, високою залежністю від цифрового помічника і дуже поганим розумінням базової електроніки.

Я мав здійснити навчальний стрибок у минуле на триста років. Провести пасивне спостереження з нульовим впливом. Жодних артефактів. Жодних контактів. Жодних технологій. Жодного навчання місцевих письму, колесу, агрономії, ритуалам, соціальній ієрархії, способам неправильно ремонтувати електроніку ударними інструментами і тим більше жодних спроб пояснювати процесор через камінь, який думає піском.

Усе було дуже просто. Принаймні в інструкції.

На жаль, моя темпоральна капсула промахнулася...

Причому ...Сильно.

Замість контрольованого історичного інтервалу я опинився в кам'яній добі, приземлившись оповитий димом, вогнем і з реактивним ревом перед невеликою людською спільнотою, яка природно вирішила, що з неба спустилося щось дуже важливе.

І, як з'ясувалося пізніше, дуже погано підготовлене.

Я вийшов у скафандрі. Стабілізатор силового поля, у вигляді декоративного лаврового вінка, світився навколо шолома. Плем'я побачило німб. Це була перша проблема. Потім я спробував

авторизуватися в глобальному модулі знань – Global Omniscience Database, або просто GOD.

Зв'язку з майбутнім не було. Мікрофонний підсилювач зламався. І мені довелося ставати на коліно та кричати пароль у нижню сервісну щілину.

Паролем, через дурний жарт на першому курсі, була перша строфа молитви. На екрані блимнуло слово:



GOD

Так почався культ Кам'яного Оракула.

Далі ситуація розвивалася, як будь-яка студентська лабораторна, у якій уже щось пішло не так, але звіт ще можна спробувати написати красиво. Я примудрився пояснити, що таке процесор і всі зрозуміли що це камінь, який думає піском. Потім вождь отримав мій зламаний стабілізатор енергетичного захисту скафандра, який правда був у вигляді лаврового вінку, і це мало не перетворило його на символ одноосібної влади. А коли донька вождя, найрозумніша людина з усіх, кого я зустрів у минулому, на ім'я Мара, подивилася на мій зламаний скутер із квадратними адаптивними колесами, то практично винайшла нормальне колесо за багато сотень років, а може навіть й тисяч до того як це повинно було трапитись якщо б еволюція йшла своєю чергою. В подальшому я намагався навчити плем'я письму, але тому що я не врахував, що дошка була прозора, а ще нахилені голови навчаємих, дитяче списування і вождя, який сидів попереду, відволікся й списав із задньої парти, частина літер еволюціонувала значно швидше, ніж передбачала лінгвістика. І латинська літера **R** стала кириличною **Я**, літера **N** змінилась на **И**. **E** стала **Ш**. **L** перетворилась на **Г**. **A** **P** трансформувалась у м'який знак, який, за словами мого цифрового двійника, відкрив абсолютно нові перспективи для майбутніх філологічних конфліктів. І як завжди в історії, най-най неправильніший варіант став найвпливовішим, бо його затвердив той, хто мав світне коло на голові.

Потім був мамонт. Технічно, була проведена лабораторна робота, з польового біосканування. Але по-факту, я знову порушив усе, що можна порушити, підключивши несумісний акумулятор до приладу, який не слід було спрямовувати на тварину без урахування її ваги. І тоді мамонти не оцінили мою спробу зробити вагомий внесок у науку. Стадо розбіглося так, що я спочатку думав, що саме я став причиною вимирання мамонтів у всесвіті. Хоча потім знайшовся один мамонт який

загруз у болоті, і ми разом із Марою та племенем його витягли. Це був, можливо, перший випадок, коли я не просто створив проблему, а хоч трохи допоміг її розв'язати.

Потім я намалював портрет Мари. ...Погано. ...Дуже погано. Так погано, що майбутні археологи згодом назвуть його "ритуально-деформованим образом жіночого посередництва між небесним знанням і землею громадою". А насправді вона мені просто сказала:

— Я не така.

І вона мала рацію. Пізніше я намалював краще, але історія, як завжди, зберегла першу дурницю. Саме так працює пам'ять, вона не завжди зберігає те, що було точнішим. В більшості випадках вона зберігає те, що першим встигло засохнути на стіні.

А потім було кільце. Маленьке чорне кільце з блиском авантюрина і тонкою сріблястою хвилькою антени по краю. У моєму часі це була звичайна ID-мітка. NFC-токен авторизації, аварійного доступу бібліографа. Ніякої магії. Ніякої влади. Ніякого шлюбу. Просто спосіб підтвердити користувача, коли голосова авторизація не працює. А голосова авторизація Мари не працювала. Не тому, що вона говорила "неправильно". А тому, що система не була створена для її голосу. Це я тоді теж зрозумів не одразу.

Я надів їй кільце й сказав щось на кшталт:

— Це Мара-ID.

Технічно я мав на увазі, що це ідентифікатор доступу для Мари. А культурологічно це прозвучало значно гірше. Бо слово Мара-ID у чужих вухах дуже швидко перетворилось на щось інше. Щось схоже на "married". Щось пов'язане з обіцянкою, союзом, правом, доторком і дуже небезпечною властивістю людей бачити символ там, де інженер бачив лише авторизацію.

Вождь тоді сказав, що Мара стала "дверима". А Мара відповіла:

— Я не двері. Я та, хто питає, навіщо вони зачинені.

Після цього кільце перестало бути моїм рішенням. Воно стало її відповіддю. Вона підійшла до Оракула. Не стала на коліно. Не кричала в нижню щілину. Не просила мене. Просто піднесла руку з кільцем до панелі. Панель замиготіла, і з'явилась напис:



NFC TOKEN DETECTED
USER PROFILE: MARA-ID
LOCAL KNOWLEDGE ACCESS: LIMITED
WELCOME

І все б нічого, але там було плем'я. Печера ахнула. Бо вони побачили, що Оракул відповів Марі, без молитви, без вождя і без мене.

До цього моменту доступ до Оракула виглядав як вертикаль влади: небо, GOD, син GOD, камінь, плем'я. А тепер, після кільця, ще з'явилася горизонталь: Мара, знак “ми”, кільце, пам'ять. І, мабуть, саме тоді я вперше зрозумів, що доступ до бази знань, це не просто технічний дозвіл. Отриманий доступ дуже швидко стає питанням влади, прав, довіри й того, хто саме має право питати.

Перед поверненням я не зміг забрати Кам'яний Оракул. Хоча і встиг забрати все інше: скутер, біосканер і все, що міг забрати. І повернувшись в свій час, я потрапив не в обійми науки, а на комісію. Комісія встановила, що я порушив майже все, що можна було порушити, крім можливо гравітації, і то лише тому, що вона не входила до мого індивідуального плану.

Мене питали про культ GOD. Про зламаний мікрофон. Про письмо. Про колесо. Про мамонтів. Про Оракул. Про поганий портрет. Про лавровий стабілізатор. Про дитячі відбитки долонь на корпусі капсули. Про те, чи розумів я, що надягання кільця на палець представниці доісторичної спільноти жіночої статі, може мати шлюбну, союзну, сакральну або владну семантику.

Я відповів, що це був тільки NFC-токен. А юрист комісії прокоментував, що саме це його й лякає. Окремий академік доводив, що антену треба було спрямувати вертикально вгору, бо супутники й літаки літають у небі. І тоді я вперше зрозумів, що кам'яна доба не зникла. Вона просто отримала вчені звання, презентації й термін “просторова вірність небесному каналу”.

Після комісії мене допустили до архіву. Там я дізнався, що моя пригода не зникла безслідно. Вона стала культурою Кам'яного Оракула. Я побачив, що поганий портрет Мари зберігся. А ще зберігся знак “ми”. Лавровий стабілізатор енергетичного поля, став праобразом символів перемоги й академічного визнання. Хлопець із кам'яною сокирою, який дуже хотів ремонтувати все ударом, завдяки чому і отримав ім'я Сервісний Центр, перетворився в міфах на Першого Ремонтника. А маленьке кільце Мара-ID у музейній експозиції отримало три пояснення.

Технічне: NFC-токен обмеженого бібліографічного доступу.

Культурне: символ права питати Оракул.

Популярне: *Just Only Married.*

Я довго дивився на останній рядок. Потім сказав музейному гідові:

– Це не було married.

Гід відповів:

– Уточнення враховано в науковому додатку.

– А в популярній назві?

– Популярні назви мають підвищену стійкість до уточнень.

Це було наймузейніше речення, яке я чув у житті.

Через багато поколінь хтось таки спробував “відремонтувати” залишок небезпечного артефакту бронзовою сокирою. Стався вибух. Були мутації. Були зернові злаки, які вижили краще, ніж мали.

Були люди, які постраждали. І був знак “ми”, який після цього почали використовувати для спільного догляду за землею, хворими, зерном і небезпечними святинами. Тоді я зрозумів, що мої помилки не стали лише катастрофою. Вони стали матеріалом, із яким інші люди працювали краще за мене.



У музеї я зустрів першокурсницю Таю. Вона була з мого часу, з планшетом, університетським браслетом і поглядом людини, яка не вірить викладачеві лише тому що він стоїть біля дошки. Вона була схожа на Мару. Можливо, випадково. Можливо, ні. GOD міг би перевірити, але я не захотів, бо якщо система відповіла би “так”, я б почав бачити в ній доказ. А якщо б відповідь була “ні”, міг би вирішити, що питання закрите. Але воно не було закрите.

Мая стояла біля плити мовчазного Оракула й з’ясовувала, що означає знак “ми”. А потім спитала мене:

– Якщо знання – це струм, то що не дає йому спалити людей?

Я відповів:

– Мабуть цьому заважає “ми”. Бо “ми” це не натовп, і це не наказ. “Ми” не є культ. Це здатність не віддати весь струм одному.

І вона сказала, що відповідь гарна. І що вона не зовсім моя. Вона мала рацію. Потім Мая подивилася на музейну реконструкцію кільця Мара-ID і спитала:

– А якщо доступ – це теж струм?

– Тоді потрібен опір, – сказав я.

– Ні, – відповіла вона. – Спершу треба спитати, хто має право торкатися “входу”.

Я хотів заперечити. Але не зміг, бо це було теж саме питання, яке Мара тоді поставила перед Оракулом. Не “як відкрити?”, а “чому зачинено?”.

А наступного ранку на дверях аудиторії висів плакат:



ГЛАВА 1

Плакат на дверях

Тільки те що наступного ранку я прийшов до аудиторії раніше, вже само по собі було підозріло. До інциденту T-47/Oracle я приходив раніше лише у трьох випадках: якщо переплутав час, якщо GOD неправильно синхронізував розклад або якщо попереду була Perezdača, а я ще не встиг морально домовитися з реальністю.

Цього разу я прийшов раніше добровільно. Отже, або я подорослішав, або історія знову щось задумала.

На дверях аудиторії висів плакат.

Неофіційний. Створений у звичайному студентському стилі, трохи криво приклеєний з намальованим резистором посередині. Біля резистора була зображена перекреслена червоним маркером, маленька кам'яна сокира. Нижче великими літерами було написано:



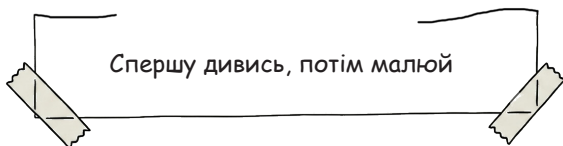
А ще нижче:

Не молитися.
Не бити сокирою.
Не списувати у вождя.
Не називай обрядом Мара-ID.

Я довго дивився на рядки.

Перший був про мене. Другий про Сервісний Центр. Третій про всю людську цивілізацію. А четвертий про те, що навіть найменший технічний токен, якщо його надягти не в тому місті, не в тій культурі й не на той палець, може стати всесвітньою проблемою, а не тільки для археологів, юристів, музейників і майбутніх сімейних психологів.

А ще під усім цим хтось від руки дописав:



І це зачепило, причому дуже боляче.

– Плакат не погоджено з адміністрацією, – повідомив цифровий двійник у персональному голосовому інтерфейсі.

– Дивно, – сказав я. – Мабуть саме тому він виглядає живим.

– Рекомендовано зняти до початку заняття.

– Чому?

– Це може бути інтерпретовано як заклик до несанкціонованої організаційної активності.

Я подивився на двері.

– Ти щойно описав студентство.

Цифровий двійник не відповів. Можливо, шукав заперечення. І не знайшов.

Я торкнувся плаката пальцем. Папір був ще теплий від принтера. А отже, його повісили зовсім недавно. І взагалі щось мені підказувало, що десь поруч стоїть Мая і дивиться на те, як я реаую. Я озирнувся. Коридор був майже порожній. Майже. Але біля вікна стояла Мая. Зрозуміло, що не прямо навпроти дверей. Трохи збоку, але так, щоб бачити і мене, і плакат, і будь-яку спробу втекти.

– Це твоє? – запитав я.

– Що саме?

– Не починай.

Вона підійшла ближче, подивилася на плакат так, ніби вперше його бачить, і сказала:

– Гарний дизайн.

– Мая!?

– Там немає мого імені.

– Тобто, це твоє.

– Це колективна робота.

Я заплющив очі.

– Знак “ми” вже почав мститися. – в голос сказав я.

Вона посміхнулася.

– Не мститися. А працювати.

Я перечитав плакат.

– “Не молитися. Не бити сокирою. Не списувати у вождя. Не називай обрядом Мара-ID...” Це що, клуб?

– Поки що ні.

– Що означає “поки що”?

– Що після першої зустрічі подивимося.

– Якої ще зустрічі?

Мая показала на двері. Під основним текстом, дрібнішими літерами, було написано:

Перша відкрита розмова: сьогодні о 09:00.

Тема: “Що таке резистор і чому це питання небезпечніше, ніж здається”.

Модератор: Тим, він же ТУМ-47.

Я прочитав це тричі. Перший раз – очима. Другий – нервовою системою. Третій – як майбутній підсудний.

– Модератор!? – здивовано сказав я.

– Так.

– Але я не давав згоду.

– Ти вчора сказав: “питання має право повернутися”.

– Це була фінальна фраза, а не згода на адміністрування.

– Фрази теж мають наслідки.

Я дивився на неї й раптом дуже чітко побачив Мару біля мовчазного Оракула. Той самий спокійний вираз: “ти вже сказав дурницю, тепер подивимося, чи зможеш зробити з неї щось корисне”.

– Це маніпуляція, – сказав я.

– Це зворотний зв’язок.

– Ти небезпечна.

– Саме тому я не маю доступу до темпоральної капсули.

– Поки що.

– Побачимо.

Цифровий двійник тихо порадив:

– Рекомендовано не заохочувати цю лінію спілкування.

– Я вже зрозумів, – підтвердив я.

Аудиторія за дверима виявилася не порожньою. Це було друге погане передвістя.

Всередині вже сиділи студенти. Багато студентів. Звичайно не так багато, як на публічному круглому столі, але достатньо, щоб вислів “перша відкрита розмова” виглядав як “самовільно організований навчальний рух”. У кутку хтось розставляв стільці не рядами, а колом.

Це мені одразу не сподобалося. Як я пам'ятав "коло", зовсім нічого не гарантує. Воно може бути знаком "ми". А може стати "вінком". А може – якщо його надягти на палець у кам'яній добі – отримати шість несумісних інтерпретацій і одну популярну музейну назву.

– Чому стільці колом? – запитав я.

Якийсь другокурсник із дуже серйозним обличчям відповів:

– Щоб не було вождя попереду.

Я відкрив рот. І закрив. Потім сказав:

– Ок. Але модератор сидить збоку.

Мая кивнула.

– Так і планували.

– Авжеж.- вголос сказав я, а подумки продовжив – хто би міг подумати..

На дошці вже було написано:

Маленький опір – це не анти-GOD.

Під цим хтось додав:

де анти, це "я не знаю, але звучить красиво".

А ще нижче, іншим почерком:

А також анти, це "у мене є доступ, отже я маю право".

Я подивився на Маю.

– Це не я, – з посмішкою сказала вона.

– А хто?

Задній ряд мовчав із виглядом колективної відповідальності і стурбованості. І я зрозумів, що клуб уже існує. Просто я дізнався про це останнім.

Взагалі це був знайомий і тривожний механізм. Приблизно так, мабуть, відчував себе Кам'яний Оракул, залишений у минулому, коли навколо нього вже сформували ритуал, а він усе ще був просто комп'ютером із локальною базою, несправним мікрофонним інтерфейсом і надто довгою історією неправильного використання.

– Добре, – сказав я. – Почнемо з очевидного. Це не клуб.

Усі мовчали.

Мая сіла збоку й відкрила планшет.

– Це, – продовжив я, – не організація, не рух, не секта, не кафедра, не гурток поклоніння резисторам і схемотехніці, не товариство реконструкторів культу нижнього сервісного порту і також це не спосіб отримати будь-які додаткові бали.

– А якщо кафедра потім визнає це як факультатив? – почулось